

Seppe De Blust

socioloog-ruimtelijk planner, Stramien cbva

Hands-up voor een collectieve ruimtecultuur

De afgelopen jaren is er iets aan het bewegen in het ruimtelandschap. De euforie rond stadsvernieuwing lijkt wat geluwd en de professionele ruimtemakers (architecten, administraties, bouwmeesters, stedenbouwkundigen,...) richten hun blik op de 20ste-eeuwse stadsrand – de nevelstad. Er wordt gezocht naar nieuwe vormen van collectiviteit en stedelijke ruilverkavelingen. Sommigen nemen zelfs het woord ‘metabolisme’ in de mond.

Hoe dit komt? Een van de redenen is ongetwijfeld de groeiende urgentie die Peter Vermeulen in zijn artikel signaleert: het idee dat er in Vlaanderen 300.000 woningen moeten bijkomen doet vrezen voor verdere appartementisering in de kernen en het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden, met bijkomende versnippering tot gevolg. Een andere reden lijkt de bestuurlijk en electoraal-strategische keuze te zijn om meer in de stadsrand te investeren, wat resulteert in een herboren discussie over (stads)regionale samenwerking binnen zowel het Vlaamse stedenbeleid als de opmaak van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

EEN HARDNEKKIGE INDIVIDUELE RUIMTECULTUUR

Wat zijn de risico's? Het nieuwe werken in de stadsrand (met Labo XX in de stad Antwerpen, de pilootprojecten wonen van de Vlaamse Bouwmeester, ...) biedt vaak technisch uitstekende oplossingen maar dreigt zijn doel te missen als ook de individuele ruimtecultuur niet wordt aangepakt. De bewering van Peter Vermeulen dat er meer dan genoeg ruimte voorhanden is en dat de vrees voor grotere dichtheden nergens op slaat, klopt volledig. Al houdt die vrees wel vernieuwing en selectief aansnijden van nieuwe gronden tegen. De radicale keuze voor ruimtelijke kwaliteit in de stadsrand kent vandaag al een aantal goed uitgewerkte technische (ontwerp)voorstellen, maar dreigt te verzanden in een mistig discours als de individuele ruimtecultuur niet

wordt aangepakt. Wat zijn we met pilootprojecten wonen als ze als schaamlapje dienen voor het niet aanpakken van de woningmarkt? Wat zijn we met het stimuleren van uitwisseling op microschaal als dit uiteindelijk leidt tot een verdubbeling van het aantal economische knooppunten in Vlaanderen? Bestaat de kans niet dat de urgentie door de verschillende initiatieven juist wordt weggedrukt?

DE TOEKOMST IS COLLECTIEF

Hoe kunnen we dit vermijden? Om de kans op zo'n mislukking te verkleinen moet er actief worden ingezet op een collectieve ruimtecultuur. Filip Canfyn verwoordt dit in zijn artikel als 'een mentale revolutie waarbij komaf wordt gemaakt met de ingeboren aversie, het emotionele negationisme, de tegendraadse fiscaliteit en de libertijnse ruimtelijke ordening van verkavelingsvlaanderen'. Of zoals de Vlaamse Bouwmeester in *De Standaard* van 26 februari reageert op de bekendmaking van de resultaten van 50 jaar vergunningsverlening in Vlaanderen: 'het bouwen in Vlaanderen in de naoorlogse decennia was vooral een privéaangelegenheid.' Hij pleit daarbij voor een cultuurverandering en geeft aan dat de toekomst collectief zal zijn.

HOE ORGANISEER JE EEN CULTUURVERANDERING?

De vraag is hoe deze cultuurverandering dan best wordt georganiseerd. Eerst en vooral kunnen we leren uit het verleden. Het 'ver-

kavelingsvlaanderen' is er gekomen na een gerichte politieke campagne waarbij naast technische voorstellen ook het middenveld en een uitgebreide communicatie werden ingezet om de Vlaming te winnen voor zijn eigen huis-en-tuin, weg van de stad, maar dan wel op een bereikbare afstand. Vandaag ontbreken nog altijd verschillende puzzelstukken (middenveld? communicatie?) voor een dergelijk sensibiliseringsproces. Daarnaast moeten de ontwerp- en opbouwsector dringend de handen in elkaar slaan. Pilootprojecten of initiatieven als het stadsverdichtingsonderzoek Labo XX (geïnitieerd door de Stadsbouwmeester van Antwerpen, nvdr) blijven nog al te vaak pure ontwerp oefeningen (met eventueel parallelle sociale trajecten). Zodra het tijd wordt om zaken hard te maken en het strategisch karakter van ontwerpvoorstellen te versterken, stuit men op moeilijke politieke besluitvorming of maatschappelijke tegenkanting. Juist omdat er nog geen collectieve ruimtecultuur bestaat. Het voorstel van Nicolas Bearelle's Re-Vive is een hoopvol voorbeeld in deze noodzakelijke combinatie van sociale begeleiding en ontwerp. Een commercieel project met een duidelijke keuze voor binnenstedelijke ontwikkeling begrijpt de noodzaak om het werken met nieuwe woonvormen te combineren met (sociale) begeleiding in de vorm van workshops over de rol van collectiviteit, van openbaar domein, over de relaties huurder-eigenaar. Ook in 'verkavelingsvlaanderen' is deze met ontwerp gecombineerde vorm van begeleiden een noodzakelijke volgende stap.

[FOTO: REPORTERS / NICK HANES]